

ЗАКОН 15/2015 ОТ 2 ЮЛИ ЗА ДОБРОВОЛНАТА ЮРИСДИКЦИЯ. ОБЩ ПРЕГЛЕД НА НОВАТА УРЕДБА*

Проф. д-р Антонио Фернандес де Бухан

Автономен университет в Мадрид, Испания

Постоянен член на Кралската академия за юриспруденция и
законодателство, Испания

Резюме: Закон 15/2015 за доброволната юрисдикция осъвременява правораздаването в тази материя в една област на правната уредба, която представлява особен технико-юридически интерес.

Ключови думи: нов модел на доброволна юрисдикция, доброволна юрисдикция, юрисдикционен орган, съдебна юрисдикция, правна сигурност;

THE VOLUNTARY JURISDICTION LAW 15/2015: AN OVERVIEW OF THE NEW REGULATION

Prof. Antonio Fernández de Buján y Fernández, PhD

Autonomous University of Madrid, Spain

Academician in the Royal Academy of Jurisprudence and Legislation of Spain

Abstract: The Voluntary Jurisdiction Law 15/2015, modernize Justice in this subject, with the will of assuring its permanence in the future, in a decidedly technical sphere of the Jurisdictional Order.

Keywords: New model of Voluntary Jurisdiction. Voluntary Jurisdiction. Jurisdictional authority. Contentious Jurisdiction. Legal certainty;

I. ВЪВЕДЕНИЕ

В рамките на конституционната правова държава реформата на доброволната юрисдикция (ДЮ) беше един от елементите, които трябваше да се добавят към правната уредба, тъй като Гражданският процесуален закон от 2000 г. определи ДЮ да бъде регламентирана в отделен закон по примера на германския конституционен модел, поради което сегашният Закон за гражданското съдопроизводство е самостоятелен и независим от останалото процесуално законодателство. От друга страна, реформата на ДЮ беше една от материите, предвидени в Държавния пакт за правосъдието, подписан от най-големите политически партии през 2001 г.¹

В раздела за компетентността Законът за доброволната юрисдикция (ЗДЮ) възпроизвежда чл. 149.1.6 и 8 на Испанската конституция, който възлага на държавата уредбата на процесуалното законодателство с изключение на някои конкретни разпоредби, приети в рамките на компетентността на държавата в областта на гражданското, търговското и регламентиращото регистрите и публичните инструменти законодателство, но при отразяване на неизбежните особености, произтичащи от спецификата на материалното право на автономните общности в Испания.

Що се отнася до мястото на ЗДЮ в системата за защита на субективните права на гражданите в частното право, трябва да кажем че ЗДЮ има аналогично кодификационно призвание по отношение на ДЮ, както уредбата на спорната юрисдикция (СЮ) от Гражданския процесуален закон от 2000 г. (ГПЗ), като до приемането на този закон определени производства на ДЮ или техни съществени елементи в гражданското или търговското материално законодателство са уреждани от общия закон. Но отделянето им в специален закон преодолява отрицателния ефект от оставянето без детайлна

---

* Статията е публикувана в *Revista General de Derecho Romano*, Vol. 26, 2016, достъпна е на http://www.iustel.com/v2/revistas/detalle_revista.asp?id_noticia=417649 и е предоставена за превод и публикуване на български език с изричното съгласие на автора. Професор Антонио Фернандес де Бухан е ръководител на Главната комисия по кодификация, отговарящ за докладите за доброволната юрисдикция (2002–2005 г. и 2012 г.) и за подготовката на този закон. За дейността си е награден с Големия кръст на Ордена San Raimundo de Peñafort, предоставен с Кралски указ № 268 от 17 юни 2016 г.

¹ Вж. FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. La reforma de la Jurisdicción Voluntaria. Textos prelegislativos, legislativos y tramitación parlamentaria. Madrid, Dykinson, 2015, p. 560; Id., La Ley 15/2015 de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria: Notas que la caracterizan y novedades que aporta, *Economist & Iuris*, septiembre de 2015, p. 16–23.

регламентация на тези отношения, както и обединяването на множество разпоредби относно ДЮ, разпръснати в други закони.

II. ВЛИЗАНЕ В СИЛА. ИЗКЛЮЧЕНИЯ. ПРЕХОДНИ РАЗПОРЕДБИ

На 3 юли 2015 г. в Официалния бюлетин на държавата е публикуван текстът на ЗДЮ, който съгласно двадесет и първа заключителна разпоредба влезе в сила двадесет дни след публикуването му – на 23 юли 2015 г., с изключение на:

- 1) Разпоредбите за осиновяването, които влязоха в сила едновременно със Закона за изменение на системата за закрила на децата и юношите;
- 2) Разпоредбите, уреждащи доброволните разпродажби, извършвани от съдебните секретари, и разпоредбите, определящи реда за нотариалните търгове, които влязоха в сила на 15 октомври 2015 г.;
- 3) Измененията на някои членове на Гражданския кодекс и на членове и разпоредби на Закона за гражданския регистър, отнасящи се до придвижването на документите за сключване на граждански брак, които ще влязат в сила на 30 юни 2017 г.;
- 4) Измененията на члена, отнасящ се за сключването на брак, съдържащ се в законите, с които се приема решението за сътрудничество на държавата с евангелските, израилтянските, наричани вече еврейски, и ислямските вероизповедания, които ще влязат в сила на 30 юни 2017 г.;
- 5) Разпоредбите на Закона за нотариата, които определят нормите за протокола, с който официално се оформя бракът, и нотариалния документ за сключване на брак, които ще влязат в сила на 30 юни 2017 г.

В предвидените пет преходни разпоредби, заедно с общия ред, съгласно който засегнатите от ЗДЮ дела, които са били в ход към датата на влизане в сила на новия закон и ще продължат да се придвижват съгласно предишното законодателство, се въвежда особен преходен режим и в областта на:

- а) наследства *ab intestato* в полза на публичната администрация;
- б) Доброволни търгове;

в) Осиновителни и брачни дела;

г) Браковете, сключени от евангелските, еврейските и мюсюлманските вероизповедания и от други вероизповедания, признати като уседнали в Испания.

III. ХАРАКТЕРНИ ОСОБЕНОСТИ НА ЗАКОНА

A) Предмет. Приложно поле. Обжалване. Гаранционно производство

Може да се направят две заключения относно съдържанието на чл. 1 от ЗДЮ, който урежда неговия предмет и приложно поле и оказва влияние върху делимитирането на спора, а от там и на обжалването². Този член определя следното: „Дела за доброволна юрисдикция за целите на този закон са всички онези, които изискват участие на юрисдикционен орган за закрила на права и интереси в гражданската или търговската материя без да има спор, който да трябва да се решава в съдебен процес“.

В дебата в Сената беше премахната фразата „предвидени със закон“, отнасяща се за делата. Тя беше предвидена в първоначалния текст на

---

² Вж. FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. Previsión de la oposición en el art. 17.3 de la Ley 1/2015, de la Jurisdicción Voluntaria, Aranzadi Doctrinal, *Tribuna*, junio 2016, p. 1- 6; Id., Tramitación y resolución de la oposición en el procedimiento judicial de jurisdicción voluntaria. *Món Jurídic*, n. 302, Revista del Colegio de Abogados de Barcelona. Escuela de Práctica Jurídica, p. 30–31; Id., Régimen jurídico de la oposición en el marco de la Jurisdicción Voluntaria. – *La Ley*, no. 8496, 9 de marzo de 2015, p. 1–5; Id., Ley 15/2015, de 2 de julio, de la Jurisdicción Voluntaria: autonomía conceptual y notas caracterizadoras, Jornadas Jurisdicción Voluntaria, Colegio Notarial Castilla La Mancha, Aranzadi 2016, в печата. Във връзка с обжалването в производствата по Закона за ДЮ вж. FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. Comparecencia, en calidad de experto, en representación de la Comisión General de Codificación, ante la Comisión de Justicia del Congreso de los Diputados, en trámite de asesoramiento sobre el Proyecto de Ley de Jurisdicción Voluntaria, en sesión de siete de mayo de 2007. – *Diario de Sesiones del Congreso de los Diputados*, no. 821, p. 31–44. Трябва да изтъкнем, че Ramos Méndez и González Poveda, както и други автори, бяха отбелязали още преди Закон 15/2015 за ДЮ наличието на състезателност в ДЮ, виртуалността на обжалването и необходимостта то да бъде предвидено в производството по общия ред, както и в особените производства, за които не е регламентирано. Вж. Ramos Méndez в *La Jurisdicción Voluntaria en negocios de comercio*. Madrid, 1978; Id., Derecho procesal civil. Vol. 2. Barcelona, 1992, p. 1289 ss.; Id., Cuanta dosis de Jurisdicción Voluntaria necesitamos. *Anales. Centro para la Investigación y Desarrollo del Derecho Registral e Inmobiliario y Mercantil*, no. 2005-2008, p. 217: „Дори само с един обикновен прочит човек си дава сметка, че при много действия, наричани доброволна юрисдикция, съществува спор или противопоставеност на интереси подобно на съществуващите при съдебните спорове“, и González Poveda, *Jurisdicción Voluntaria*, cit., p. 155 ss, p. 157: „[...] предполагаемото общо правило на чл. 1817 на Закона за гражданското съдопроизводство, според което състезателността превръща делото в съдебен спор, на практика е режим на изключение, приложим за много малко случаи“; Id., *Relaciones entre Jurisdicción Voluntaria y Jurisdicción Contenciosa a través del régimen jurídico de la contradicción u oposición en los procedimientos de Jurisdicción Voluntaria*. – In: *Jurisdicción Voluntaria. Cuadernos de Derecho Judicial. Consejo Judicial del Poder Judicial*, 1997, p. 18 ss.

законопроекта и предполагаше някаква оценка или правно определение на делата за ДЮ, които трябваше да се предвидят в ЗДЮ или който и да било друг закон. Използваната формулировка „всички онези, които изискват участие на юрисдикционен орган“ благоприятства формулирането на дела по ЗДЮ извън изрично уредените със закона, както беше предвидено в Закона за гражданското съдопроизводство (ЗГСП) от 1881 г., и както предлагаше Генералният съвет на съдебната власт в своя доклад към предварителния проект.

Разпорядбата на чл. 1, пар. 1 урежда само производствата, компетентност за които е дадена на съдията или на съдебния секретар: „Предмет на този закон е уредбата за делата на ДЮ, придвижвани пред юрисдикционните органи“, като се изваждат от неговата уредба делата, които се водят извън компетентностите на съдилищата, така че делата, възложени на нотариуси и на регистратори, се уреждат съответно в законите за нотариата и за ипотеките, които получават нова редакция в заключителните разпоредби на ЗДЮ.

В чл. 1 не се отрича съществуването на спор при ДЮ, защото в противен случай би се стигнало до открито противоречие с чл. 17.3, който предвижда обжалване, а следователно и състезателност в придвижването на делото, както и с предвиденото в различни производства, при които има състезателност. Така в чл. 86 до 90 са уредени производствата, за които се предвижда участие на съда в случай на разногласия относно упражняването на родителските права, при съпружеско несъгласие и при управление на имуществената съобщност; в други производства евентуалната състезателност е предвидена в съответните им разпоредби, а се твърди че не съществува спор, който трябва да бъде решен в съдебно дело, което е много различно³.

---

³ Възможното наличие на спор при ДЮ е често обсъждан въпрос в италианската процесуална доктрина. Така например според Tarzia трябва да се счита за превъзмогат древният афоризъм *iurisdictio in sola notione contentiosa consistit*, и трябва да се постави въпросът някои основни за съдебното правораздаване гаранции да бъдат предвидени и за ДЮ. Например гаранциите за независимост на съда като трета страна. За Montesano субективните права и интереси, закриляни от ДЮ, са от същото естество като накърнените субективни права, присъщи на съдебните спорове, особено когато става дума за защита на интересите на непълнолетни и лишени от дееспособност. Според Denti не е уместно да се индивидуализира една ДЮ, автономна спрямо правораздаването изобщо. Обратно – доколкото тя е възложена на съдебни органи, не убягва от субективните и обективните гаранции, присъщи на съдебната дейност. Мненията на тези автори, както и на стоящите на противоположната позиция, са отразени в Atti на XVII Convengo Nazionale del Processo civile en Palermo, celebrado en 1989.

González Poveda подчертава в Relaciones entre..., cit., p. 19–22, че в италианската доктрина търсенето на друг отличителен белег, различен от спора между двата големи клона на

Предвиждането за състезателност има общ характер в чл. 17.3, съгласно който „ако някое от заинтересуваните лица желае да подаде жалба, трябва да го направи в срок до пет дни след призоваването му и това няма да направи делото съдебно, нито ще спре неговото движение докато бъде решено [...] освен ако законът изрично предвижда това. Жалбата се предявява на молителя незабавно“.

В доклада на Прокурорския съвет по предварителния проект се твърди следното: „Във формулировката на чл. 1 попадат всички случаи, при които спорът няма достатъчна тежест, за да бъде решен в съдебен процес, както се случва с огромното мнозинство от делата за ДЮ, в които конфликтът и евентуалното обжалване са латентни и прикрити“. По мое мнение би било желателно въпросът да бъде изяснен по-добре още в първия член, както беше в Предложението за предварителен проект за закон за ДЮ от 2005 г., където член първи определяше следното: „[...] в делата за ДЮ може да се подаде жалба съгласно разпоредбите на този закон“. Поради това считам, че не е достатъчно пояснително и може да доведе до объркване твърдението, съдържащо се в чл. 1.1, като възможността за обжалване е най-новият елемент в новата уредба за доброволната юрисдикция.

Във всеки случай трябва да се подчертае, че предвиждането на обжалване, неговото придвижване и решаване в рамките на ДЮ съгласно чл. 17.3 на ЗДЮ предполага една забележителна промяна в концепцията за ДЮ и е основната новост в процесуално-догматичен план.

Както посочва Joan Pico, „[...] новият ЗДЮ развенча окончателно два мита или основни идеи, които обикновено присъстват в дебатите по ДЮ. Първият от тях е че отсъствието на спор е основание за самото му съществуване съгласно

съдопроизводството, е довело до утвърждаването на конститутивния характер на акта ДЮ. По-късно Carnelutti поставя ударението върху превантивната цел на ДЮ. Докато при СЮ съществува актуален конфликт на интереси, поради което целта е репресивна, при ДЮ става дума да се предотврати един потенциален конфликт, което обуславя нейната превантивна цел. За Satta актът ДЮ закриля в много случаи един неудовлетворен частен интерес поради липса на воля, като например при непълнолетни или недееспособни лица. За Allorio разликата между ДЮ и СЮ е в наличието или отсъствието на пресъдено нещо. За Gimeno Gamarra, непосредствената цел на актовете на ДЮ е закриля или защита на правата на лицата в някои случаи, в които това се счита за необходимо, тъй като заинтересуваните лица не са в състояние да ги защитят сами и съществува опасност правата им да бъдат оцетени. В най-новата испанска доктрина се подчертава разнородността на актовете на ДЮ и наличието или отсъствието на пресъдено нещо като критерий за разграничаване на СЮ и ДЮ.

предвиденото в чл. 1811 и 1817 на ЗГСП от 1881 г., тъй като новият ЗДЮ заема напълно противоположна позиция в чл. 17.3 II на новия закон. Вторият мит е отсъствието на пресъдено нещо. Като споменавам мита за отсъствие на пресъдено нещо в решението, с което приключва производството по Закона за доброволна юрисдикция, имам предвид вътрешно „пресъдено нещо“, което в рамките на самата доброволна юрисдикция поражда крайното решение.⁴

Доброволната юрисдикция беше вече еволюирала от първоначалната си историческа форма, вписвайки се в мирното упражняване на права по пътя на преговорите, без конфликт, при което юрисдикционният орган само съдейства за раждането на едно правно отношение. Част от съдържанието на днешната ДЮ отразява това със съвременния ѝ профил на закрила на публични или обществени интереси, които засягат интересите на непълнолетни лица, лица с променена по съдебен ред дееспособност, лица с увреждания, уязвими или лишени от защита, както и на решаване на не остри конфликти, които настъпват в повечето случаи в производствата по реда на законите за лицата и за семейството, и които законодателят не желае да бъдат решавани в съдебен процес, а да се гледат в рамките на една по-гъвкава и опростена закрила, каквато предлага производството по реда на ЗДЮ, изпълняващо функцията на бързо производство в гражданската материя⁵.

В производства, в които се обсъжда положението на непълнолетни лица и лица с променена по съдебен ред дееспособност, и изобщо на уязвими лица, в повечето случаи се предвижда възможност за обжалване предвид честото преплитане на противоположни интереси на непълнолетни, родители, наставници, потърпевши, трети лица със законен интерес, административни органи и пр., което до голяма степен беше предвидено в специфичните производства от такова естество преди новия ЗДЮ. С подобряващи ги изменения те за включени в новия текст на закона.

По отношение на предвиждането законът изрично да определи, че обжалването прави производството съдебно, като изключение от общото

---

⁴ Вж. Picó i Junoy, La desjudicialización y procesalización de la Jurisdicción Voluntaria, en Especial Nueva Ley de Jurisdicción Voluntaria, en La Ley, julio 2015, p. 38 ss.

⁵ Вж. FERNÁNDEZ de BUJÁN, A. Hacia una Teoría General de la Jurisdicción Voluntaria. Vol. 1. Iustel, 2007, p. 407; Id., Hacia una Teoría General de la Jurisdicción Voluntaria. Vol. 2. Madrid, 2008, p. 407.

правило, трябва да подчертая, че от 38-те специфични производства, регламентирани в ЗДЮ, само в случаите на осиновяване (чл. 39.3), освобождаване на попечителя (чл. 49.1р СС), освобождаване на настойника (чл. 49.1р II) и определяне на срока за изпълнение на задълженията (чл. 97.3) се предвижда жалбата на заинтересувано лице, подадена при придвижването на делото, да придаде съдебен характер на производството.

Така както обжалването при осиновяване е основание за превръщане на делото в съдебно предвид неотменимостта на неговия ефект при съдебното конституиране, жалбата при освобождаване на настойник или попечител, и най-вече при определяне на срока за изпълнение на задължения, в който случай се прибегва до съда именно защото няма съгласие относно срока за връщане, не би трябвало според мен да поражда предвидения в новото производство по реда на ЗДЮ ефект, тъй като във всички останали случаи, засягащи непълнолетни лица или лица с променена по съдебен ред правна дееспособност, или когато става дума за ограничаване на основни права, се приема обратното решение⁶.

Виртуалността на обжалването се проявява също така във връзка със задължителния характер на адвокат и пълномощник, тъй като не се въвежда като общо правило задължително участие на тези две фигури в съдебното производство, а се предвижда в чл. 3.2 от ЗДЮ че в делата, водени пред съдебен орган, е задължително участието на адвокат и пълномощник само в случаите, когато това е указано със закон. В пар. 2 на чл. 3.2. на ЗДЮ е указано, че ако бъде подадена жалба, ще се изисква участието на адвокат и пълномощник: „Във всички случаи е необходимо участието на адвокат и на пълномощник за подаване на жалба за преразглеждане и въззивна жалба срещу окончателното решение, постановено по делото, от момента, в който се формулира жалбата.“.

Упоменаването на окончателното решение, постановено по делото, може да се разбира в ограничителен смисъл – че се отнася само за решението или постановлението, с което съдията или съдебният секретар решава делото по същество, т.е. до претенцията, заявена в молбата. Обаче могат да бъдат постановени и други окончателни решения от процесуален характер, като например решение на съдията или съдебния секретар, че няма нужната

---

⁶ Вж. съответно FERNÁNDEZ de Buján, A. Previsión de la oposición en el art. 17.3 de la Ley 1/2015, de la Jurisdicción Voluntaria, cit., p. 5.

обективна и териториална компетентност, или че има пропуски или дефекти в подадените молби съгласно чл. 16, или във връзка с преюдициалността, висящите дела съгласно чл. 6, или относно силата на пресъдено нещо, предвидена в чл. 19.3. Всички тези въпроси се решават в хода на производството. Те слагат край на делото и може да бъдат обжалвани, поради което е разумно да се допусне, че тълкуването трябва да е в смисъл че е необходимо присъствието на адвокат и пълномощник във всички случаи на окончателно решение, подлежащо на обжалване с искане за преразглеждане или с въззивна жалба⁷. Съдебните разпореждания могат да бъдат обжалвани с жалба пред постановилия ги орган, като участието на адвокат и пълномощник не е задължително.

Що се отнася до изграждането на едно гаранционно общо производство, трябва да подчертая забележимото доближаване на общото и специфичните производства по реда на ЗДЮ (общини за съдиите и съдебните секретари) към уредбата на процеса⁸.

Това се отнася в областта на: работните дни и часове, изслушването и практическото изравняване на позициите на молители, пострадали и заинтересувани лица, предвиждането на различните процесуални превратности, присъщи на съдопроизводството, кумулирането на дела и процесуалната трактовка на компетентността, представянето на всякакви доказателства, ограничаването на принципа за служебно начало, предвиждането жалбата да се подава в хода на делото; възраженията, преразглеждането и обжалването по апелативен ред, правенето на запис на явяването, формулиране на временни заключения, спазване и изпълнение на решенията и суплеторност на ГПЗ. За това се говори в Изложението на мотивите, III: „Обръща се особено внимание на адаптирането на делата по реда на ЗДЮ към принципите, разпоредбите и общите норми на ГПЗ.“.

---

⁷ Вж. Banacloche Palao, *Los nuevos expedientes y procedimientos de Jurisdicción Voluntaria*, La Ley 2015, p. 69.

⁸ Вж. Banacloche Palao, *Los nuevos expedientes...*, cit.; Fernández Gil, C., *Cuestiones prácticas sobre Jurisdicción Voluntaria*. Tecnos, 2016, p. 483; Sospedra Navas, *Proceso Civil. La Jurisdicción Voluntaria*. Thomson Reuters Civitas 2016, p. 40–159; Liébana y Pérez Escalona, *Comentarios a la Ley de Jurisdicción Voluntaria*, Aranzadi 2015, p. 560; *Estudio sistemático de la Ley de Jurisdicción Voluntaria*. Achón- Ferrer- Torres Lana- Lledó Yague. Dykinson, 2016, p. 1816.

Много често се правят специфични препратки към прилагането на нормите на ГПЗ в производствата по общия ред и в специалните производства. Наред с много други препратки към този закон може да споменем в Общите разпоредби и в раздела за производството по общия ред следните:

- Чл. 6.3: Решение за спиране на делото се взема когато бъде удостоверено наличието на съдебен процес, решението по който може да засегне делото; инцидентът трябва да се придвижи съгласно разпоредбата на чл. 43 ГПЗ.
- Чл. 15.2: Кумулирането на дела по реда на ЗДЮ се ръководи от предвиденото в ГПЗ относно кумулирането на процеси в устно производство при следните особености: ...
- Чл. 17.3: Призоваването се извършва по начина, предвиден в ГПЗ.
- Чл. 18.2: Явяването се извършва чрез действията, предвидени в ГПЗ за гледане на устно дело, със следните особености ...
- Чл. 20.1: Решенията, постановени в делата по реда на ЗДЮ подлежат на обжалване пред постановилия ги орган при условията, предвидени в ГПЗ...
- Чл. 20.2: Окончателните решения, постановени от съда по дела по реда на ЗДЮ, може да се обжалват пред апелативен орган от всяко заинтересувано лице, което се чувства оцетено от тези решения, съгласно разпоредбите на ГПЗ. Ако решението е постановено от съдебен секретар, трябва да се подаде жалба за преразглеждане до компетентния съд при условията, предвидени в ГПЗ.
- Чл. 22: Изпълнението на влязло в сила решение, което слага край на делото по реда на ЗДЮ, се ръководи от разпоредбите на ГПЗ, в частност от предвиденото в членове 521 и 522...

Б. „Деюдициализация“. Преразпределение на компетентностите в съдебния орган. Алтернативност

Твърдението, което съдържа абзац V на Преамбюла, че „не са нови дебатите относно това дали е целесъобразно да се запази в тази област изключителната компетентност на съдилищата, а в техните рамки – на правораздаващите служители, или е по-добре гледането на тези дела да се

възложи на други органи и публични служители...“, може да подсказе, че „деюдициализацията“ (прехвърлянето от правораздавателната към административната сфера) на част от делата по ЗДЮ е оспорвана от една част от юридическата общност. Дебатите не се водеха, нито се водят за това дали трябва да се „деюдициализира“ част от съдържанието на ДЮ. С други думи, дебатите не бяха относно основателността или неоснователността на деюдициализацията, а относно това в каква степен трябва да се деюдициализира, тъй като всички проектозаконодателни и законодателни текстове за ДЮ от 2002 г. насам предвиждат деюдициализация, а доктрината е почти единодушна по въпроса и не оспорва необходимостта част от ДЮ да се извади от съдебната сфера⁹.

Дебатите бяха и продължават да бъдат за това как да се извърши процесът на деюдициализация – дали трябва да се предвиди алтернативност на операторите или трябва да се заложи на изключителност на компетентностите. Изхожда се от идеята, че компетентностите, които не се деюдициализират, а остават в орбитата на съдебния орган, винаги са изключителни.

Възприемането на идеята за алтернативност, която беше предпочетена пред първоначалната идея да се възложат на операторите като изключителни извадените от съда компетентности, съгласно законопроекта от 2013 г., промени критериите и това се материализира в приемането на съответните поправки от Комисията по правосъдие на Конгреса на депутатите.

Що се отнася до актовете на ДЮ, възлагани на съдиите в продължение на векове като гаранция за определени права, от съображения за целесъобразност, по силата на историческата традиция и с оглед обществения ред и подредбата на системата, невалидни в наши дни, беше направено необходимото, за да се съвместят предоставянето на компетентност на съдебните секретари като признати експерти в процесуалното право, с предоставянето на повечето административни компетентности на нотариусите и регистраторите в качеството

---

⁹ Както твърди Ramos Méndez, ¿Cuánta dosis de Jurisdicción Voluntaria necesitamos?, cit., p. 28, в съвременните правови държави деюдициализацията е „[...] предизвикателство за едно зряло и демократично гражданско общество [...] Тя е отличен симптом на зрялото гражданско общество, което предлага алтернативи, не подтикващи непременно да се използва съдебната система. Инструментите са достатъчно изпробвани, а юридическите оператори имат нужната подготовка да поемат части от дейността, които не би трябвало да прибягват към първичната помощ на съдебната система и в много случаи дори не би трябвало да стигат до този сценарий [...]“.

им на специализирани държавни служители и значими юридически оператори в извънпроцесната материя, в интерес на обществения мир и правната сигурност, която предполага участието им като гаранți на законността.

Алтернативата, т.е. възможността гражданите да се обръщат към едните или другите юридически оператори в деюдициализираните казуси, разбирана като увеличаване на средствата, гарантиращи техните права, означава гражданинът да може да започне производството пред съдебен секретар предвид безплатния характер на правосъдието в тази област, традиционната сигурност, която дава действието пред съдебен орган и пр., или пък да се обърне в предвидените случаи към нотариус или регистратор, ако прецени че плащането на определената от правителството такса за исканата от него публична услуга се компенсира от близостта, специалността или бързината, с която се решава делото.

Деюдициализацията в цифри:

Тук трябва да изтъкнем следното:

- 1) В Преамбюла на ЗДЮ се използва думата „деюдициализация“ и с нея се обозначават казусите на ДЮ, за които е компетентен съдът, и които законът възлага като изключително или споделено правомощие на три групи оператори – съдебни секретари, нотариуси и регистратори;
- 2) Определени казуси на ДЮ са извадени от съдебната сфера в ЗДЮ и в други два закона:
  - * Закон 14/2014 от 24 юли за корабоплаването, който възлага 5 вида дела като изключителна компетентност на нотариата, и
  - * Закон 13/2015 от 24 юни за изменение на Закона за ипотеките и на преработения текст на Закона за кадастъра, който възлага 4 вида дела като изключителна компетентност на нотариата и 5 – на регистраторите на собствеността;
- 3) Юдициалните компетентности по старата ДЮ, които се изваждат от съдебната сфера и престават да бъдат компетентност на съдебния орган, са общо 53 в новите закони, с които се извършва деюдициализацията – 39 в ЗДЮ, 5 в Закона за морското корабоплаване и 9 в Закона за местните данъчни органи;

- 4) За разлика от ЗДЮ, в който изборът падна върху решението за алтернатива, другите два споменати закона предоставят като изключителни извадените от съдебната сфера компетентности;
- 5) Компетентностите за ДЮ, които остават в орбитата на съдебния орган, винаги са изключителни;
- 6) Споделените компетентности са споделени между съдебни секретари и нотариуси, или между съдебни секретари и регистратори, и в никакъв случай (освен при помирение) няма споделена или алтернативна компетентност между нотариуси и регистратори;
- 7) Извадените от съдебната сфера компетентности, възложени като **изключителни** на нотариусите, са 14 – в трите споменати закона; на съдебните секретари са предоставени 5 (всичките в ЗДЮ), и на регистраторите на собствеността – също 5, със Закон 13/2015 за изменение на Закона за ипотеките и на Закона за кадастъра. На търговските регистратори не са дадени никакви изключителни компетентности. За десетте вида дела, по които те са компетентни, компетенциите им са споделени със съдебните секретари, а при помирение – със споменатия режим.

IV. ОСНОВНИТЕ НОВОСТИ В ЗАКОНА

Съгласно чл. 3 на ЗДЮ в делата, които се гледат от съдебен орган, е задължително участието на адвокат и пълномощник само в случаите, когато законът предвижда това. За подаване на жалби за преразглеждане и въззивни жалби срещу окончателното решение, постановено по делото, във всички случаи е необходимо участието на адвокат и пълномощник от момента, в който се формулира жалбата.

При водените пред нотариус дела за раздяла или развод по взаимно съгласие, ако няма непълнолетни деца или зависещи от родителите недееспособни лица се предвижда задължително участие на адвокат, който да помага на всеки един от участниците (чл. 82 и 87 от ГК).

Според мен би било по-удачно общото правило да беше задължително участие на адвокат и пълномощник в производствата, водени пред съдебния орган.

Разпоредбата на чл. 4 от ЗДЮ определя, че прокурорът участва в производствата по реда на Закона за доброволната юрисдикция когато те засягат гражданското състояние на лицето или когато е засегнат интерес на непълнолетно или недееспособно лице, както и в други изрично определени в закона случаи.

В 21 заключителни разпоредби на ЗДЮ се внасят изменения в общо 18 правни текстове и в над 200 членове.

Хармонизирането на законопроекта за доброволната юрисдикция с Конвенцията на ООН от 2006 г. за правата на хората с увреждания, със законопроекта за международно правно сътрудничество и със законопроекта за изменение на системата за защита на децата и юношите.

Според мен една от несполуките на ЗДЮ е неподходящата употреба в този закон на термините „акт“, „производство“ и „дело по реда на ЗДЮ“.

Когато в един текст от материалното право е предвиден акт на ДЮ, т.е. участие на съдия или съдебен секретар, трябва да бъде заведено пред съдебния орган производство, в хода на което да се придвижи делото. Използването в член първи и в текстовете на различните раздели на израза „дела по реда на Закона за доброволна юрисдикция“ вместо „производства по реда на Закона за доброволна юрисдикция“ е използване на неподходяща терминология, което предполага административизация на съдебното производство при осъществяване на ДЮ, а едно от основните подобрения на новата ДЮ е доближаването на съдебното производство на ДЮ до процеса в областта на юрисдикционните гаранции.

Може би правилното би било да се използва терминът „дело“ в случаите, които са деюдициализирани/извадени от съдебната сфера и възложени на нотариуси и регистратори, а терминът „производство“ да се използва в случаите, когато то остава в съдебната орбита. По отношение на лицата, в ЗДЮ се регламентират като съдебна компетентност: одобряването от съда на призната на извънбрачна филиация (чл. 23 до 26), осиновяването (чл. 33 до 42), попечителството и фактическата закрила (чл. 43 до 51), предоставянето от съда на еманципация на непълнолетен и ползването на правата на навършил пълнолетие (чл. 53 до 55), предприемането на мерки за защита на имуществото на лицата с увреждания (чл. 56 до 58), одобряването от съда на дадено съгласие

за легитимна намеса в правото на чест, на личен живот или на собствения образ на непълнолетни или лица с променена по съдебен ред дееспособност (чл. 59 и 60), разрешение или одобрение от съда за извършване на действия за разполагане, налагане на тежести върху имущество и др., отнасящи се до имущество или права на непълнолетни или лица с променена по съдебен ред дееспособност (чл. 61 до 66), процедура за констатиране наличието на свободно и съзнателно съгласие на донора и други изисквания за изваждане и трансплантиране на органи от жив донор, в съответствие с приложимото национално и международно законодателство (чл. 78 до 80).

Приемната грижа за непълнолетни лица е регламентирана отделно във Втора допълнителна разпоредба, с предвиждане за бъдеща деюдициализация на производството.

Модифицирана е съвременната правна система за обявяване на смърт, за което е компетентен съдебният секретар, с предвиждането за колективно и незабавно дело за всички лица, за които бъде удостоверено, че са се намирали на борда на доказано разбил се самолет или кораб с цел е да се даде по-добро решение на проблемите на роднините на резиденти в Испания, за които може да се заключи със сигурност, че са загинали в инцидент в която и да било точка на света. В ЗДЮ в областта на семейното право са уредени отмяната на пречката за сключване на брак „преднамерена смърт на предишния съпруг или съпруга“, което досега беше компетентност на министъра на правосъдието, а сега е възложено на съдията, както и на пречката родство за сключване на брак (чл. 81 до 84), участието на съда в приемането на специфични мерки в случай на несъгласие при упражняването на родителски права (чл. 85) или неадекватно упражняване на правото на съхранение или управление на имуществото на малолетен или на лице с ограничена от съда дееспособност (чл. 87), както и процедура за случаите на несъгласие между съпрузи относно управлението на имущество по режима на съпругеска имуществена общност (чл. 87 до 89).

Беше премахнато изискването за разрешение за сключване на брак между малолетни, като възрастта беше повишена от 14 на 16 години съгласно предложението, направено от Министерствата на правосъдието и на здравеопазването и социалните служби.

В областта на наследственото право, освен случаите, които остават в сферата на съда, се уреждат и случаите, които се поверяват на съдебния секретар при споделена компетентност с нотариусите, като например отказът от или продължаването на срока на длъжността изпълнител на завещание или счетоводител разделител на завещанието, назначаването на такъв счетоводител, одобрението на подялбата на наследството, направена от назначения счетоводител (чл. 91 и 92 ЗДЮ и чл. 66 на Закона за нотариата (ЗН). Останалите дела по реда на наследственото право се поверяват на нотариусите като изключителна компетентност: обявяване на наследници *ab intestato* (чл. 55 и 56 ЗН), представяне, удостоверяване на истинността, отваряне и протоколиране на затворени завещания, саморъчно написани от завещателя или устно направени от него (чл. 57 до 65), съставяне на опис (чл. 67).

В областта на облигационното право се уреждат предаването на съхранение/консигнация на съда (чл. 98 и 99) и производството за определяне на границите на имоти, които не са вписани в Регистъра на собствеността (чл. 104 до 107), като компетентността се поверява на съдебния секретар. Като алтернатива се предвижда предаване на съхранение/консигнация на нотариус (чл. 69 на ЗН).

Уреждат се доброволните разпродажби, извършвани от съдебния секретар по електронен път (чл. 108 до 111). Като алтернатива се предвижда разпродажба по електронен път от нотариус (чл. 72 до 77 на Закона за нотариата).

В областта на търговското право компетентностите се възлагат на съдебните секретари и алтернативно – на търговските регистратори, като се уреждат: свикването на общите събрания на акционерите (чл. 117 до 119 от ЗДЮ и чл. 169 до 171 от Закона за търговските дружества (ЗТД), общото събрание на притежателите на облигации (чл. 129 до 131 от ЗДЮ и 411 от ЗТД), намаляването на капитала на дружеството, изплащането или продажба на дялове и акции (чл. 124 от ЗДЮ и 141 от ЗТД), назначаването на одитор или ликвидатор (чл. 120 до 123 от ЗДЮ и чл. 265, 266, 375, 380, 381 и 389 от ЗТД). Също така се включват делата за кражба, загуба или унищожаване на ценни книжа или представляване на съдружници (чл. 132 до 1135 от ЗДЮ и чл. 78 от ЗН), назначаването на експерт

в застрахователните договори (чл. 136 до 138 от ЗДЮ и чл. 80 от ЗН), като компетентността се предоставя на съдебните секретари или на търговските регистратори.

Урежда се съдебното помирение (чл. 139 до 148 от ЗДЮ, чл. 81 до 83 от ЗН и чл. 103 бис от Закона за регистрите) при всякакви спорове за недвижимости, урбанистични и търговски въпроси или за обстоятелства или актове, подлежащи на вписване в регистъра.

Предвижда се възможност за сключване на брак пред съдебен секретар или нотариус. За сключване на граждански брак се изисква предварително да бъде удостоверено с нотариален документ или свидетелство от съдебния секретар, ръководителя на регистъра или дипломатически или консулски служител изпълнението на: (1) изискванията за дееспособност на страните, (2) че не съществуват пречки или че са били елиминирани пречките и всички други препятствия за сключване на брака.

Нотариалният документ и свидетелството на съдебния секретар за сключване на брак не може да се издават до 30 юни 2017 г. съгласно Двadesета заключителна разпоредба за влизането в сила. Затова до тази дата преписката трябва задължително да се изготвя от ръководителя на Гражданския регистър или от дипломатически или консулски служител, отговарящ за регистъра, ако бракът се сключва в чужбина.

Сключване на брак се извършва съгласно Четвърта преходна разпоредба относно делата за осиновяване и брачните дела, и съгласно Двadesета заключителна разпоредба относно влизането в сила.

При положително решение по брачното дело от ръководителя на Гражданския регистър или дипломатическия или консулски служител, бракът може да бъде сключен по избор на страните: до 30 юни 2017 г. пред: (1) съдията, отговарящ за Гражданския регистър, (2) мировите съдии, (3) общинския кмет или член на общинския съвет, посочен от него, (4) съдебния секретар, (5) нотариус по избор на контрагентите, компетентен за мястото на сключване на брак, и (6) дипломатическия или консулски служител, отговарящ за Гражданския регистър в чужбина.

След 30 юни 2017 г. брак може да бъде сключен и пред един от споменатите юридически оператори, с изключение на отговарящия за Гражданския регистър, съгласно чл. 51, ал. 2 от ГК.

Във връзка с полемиката дали за сключване на брак пред съдебен секретар или нотариус трябва да се чака до 30 юни 2017 г. съгласно предвиденото в споменатата Двадесет и първа заключителна разпоредба, точка 3, или тази компетентност може да бъде упражнявана от влизането в сила на ЗДЮ, а до посочената дата само протоколът или преписката за дееспособност на контрагентите няма да може да бъде осъществявана от тези юридически оператори, смятам че е ясно, че предвиденото в ПР 4, 3 относно компетентността на съдебния секретар или нотариуса накланя отговора в полза на втората хипотеза.

Относно разделянето на съпрузите и развода по взаимно съгласие съгласно новата редакция на чл. 82 и 87 от ГК съпрузите може да вземат решение за раздяла или развод по взаимно съгласие като съставят договор за това решение пред съдебния секретар или пред нотариуса.

Предвижда се нова уредба за основанията за недостойнство за наследяване поради необходимостта от привеждането ѝ в съответствие с новата социална действителност и развитието на законодателството в наказателната материя.

Предвидена е нова уредба за дееспособността на свидетел при издаване на завещание (чл. 681 от ГК), като се премахва недееспособността за упражняване на свидетелски функции при завещания за „слепите и напълно глухите и немите лица“, както и за „лица с помрачен разсъдък“, и се предвиждат „лица, които не притежават необходимата способност за възприятие за да бъдат свидетели“.

Определя се представителите на вероизповеданията, признати като уседнали и вписани в Регистъра на религиозните организации, да могат да сключват църковен брак с граждански ефект, като правата им се приравняват към правата на останалите вероизповедания.

На Генералния директор за държавното имущество се признава компетентността да взема решения за откриване на производства за наследник *ab intestato* в полза на Общата държавна администрация, Автономните общности или други организации, което означава „деюдициализация“ на тази материя и промяна на традиционното разделяне на наследството на три части, една от които се превежда в държавната хазна, а останалите две се използват за социално подпомагане, съгласно Осма заключителна разпоредба.

Международното отвличане на непълнолетни се прехвърля в полето на наказателното съдопроизводство, съгласно Осма заключителна разпоредба.

Сред новите компетентности, дадени на нотариусите, ще изтъкна предвиждането за търсене на парични задължения по нотариален път, ако не са били оспорени. Това позволява да се постигне доброволно платежно писмо или чрез дело да се получи по извънсъдебен ред изпълнителен лист, който длъжникът може да обжалва по съдебен ред – не само плащането, но и всички основания, съдържащи се в чл. 557 на Закона за гражданското съдопроизводство. Изключение са претенциите, в които участва потребител на стоки или услуги, или които се основават на Закона за етажната собственост поради спецификата на подобни искания.

Изменя се чл. 14 от Закона за ипотеките и за целите на Регистъра се признава като документ, удостоверяващ наследяването, не само завещанието и договора за наследяване, но и протоколът за обявяване на наследници *ab intestato*, обявяването на държавата или Автономните общности за наследник *ab intestato* и европейското удостоверение за наследяване.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Напълно гаранционният характер на производството по общия ред и на специалните производства, както и прехвърлянето от правораздавателната към административната сфера на определени административни компетентности на съдиите се очертават като основни новости в ЗДЮ.

Новата уредба на ДЮ е адаптирана към съвременната обществена действителност. Тя очертава границите и рационализира компетентностите,

възложени на различните юридически оператори, слага край на схващането за ДЮ като препълнено чекмедже и опитно поле за законодателя и е основа за една обща теория на правната уредба в тази сфера, в рамките на догматиката на процесуалното право.